

За реєстром № 4206, прим. 1

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гасай

Єфрем Олександрович

(1938-2019) –

історик, краєзнавець, публіцист,

член Всеукраїнської спілки

краєзнавців і Національної спілки

журналістів України

Фонд № Р-3733

Опис № 1

Крайні дати:

1944, 1955-2013 рр.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гасай Єфрем Олександрович (1938-2019) – історик, краєзнавець,
публіцист, член Всеукраїнської спілки краєзнавців і
Національної спілки журналістів України

ФОНД № Р - 3733

ОПИС № 1

справ постійного зберігання
за 1944, 1955-2013 роки

Тернопіль 2025

СХВАЛЕНО

Протокол засідання ЕПК
державного архіву
Тернопільської області

до 14. 2025 р. № 11

**Гасай Єфрем Олександрович (1938-2019) – історик, краєзнавець,
публіцист, член Всеукраїнської спілки краєзнавців і
Національної спілки журналістів України**

ФОНД № Р - 3433

ОПИС № 1

**справ постійного зберігання
за 1944, 1955-2013 роки**

ПЕРЕДМОВА

Гасай Єфрем Олександрович – історик, краєзнавець, публіцист, член Всеукраїнської спілки краєзнавців (1978 р.) і Національної спілки журналістів України (1986 р.), Почесний член Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка (1998 р.), народився 01 квітня 1938 року в селі Токи Підволочиського району (сучасного - Тернопільського).

Успішно навчався в школі, захоплювався краєзнавством. Свої інформації та повідомлення надсилав редакціям районної газети “Нове село” та обласної газети “Вільне життя”.

Після закінчення школи почав працювати зв’язківцем. Військову службу проходив у Приволзькому військовому окрузі. Часто друкувався в “армійській газеті”, – так згадує у своїй статті про науковця просвітянин Богдан Головин.

Вищу освіту Гасай Є. здобув у Кам’янець-Подільському педагогічному інституті (нині – Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка). У 1978 році закінчив історичний факультет цього навчального закладу.

У 1973 - 1989 роках - науковий працівник Тернопільського обласного краєзнавчого музею. З 1989 року Гасай Є. працює старшим науковим редактором Тернопільської обласної Книги пам’яті, з 2003 року - завідувач наукової редакції Тернопільської обласної Книги пам’яті.

Фондоутворювач у своїх краєзнавчих пошуках відкривав “білі плями” історії, розшукував документи про долю багатьох видатних уродженців Галичини, імена яких у часи польської та московсько-більшовицької займанщини були заборонені, а згодом і забуті. Завдяки Гасаю Є. вони зайняли належне місце в історії України.

У співавторстві із журналістом Богданом Мельничуком опублікував краєзнавчий путівник “І гомін віків, і природи краса” (1991 р.).

У 1992 році видано книжку Гасая Є. “Село Токи та його околиці”.

За активної участі фондоутворювача у 1995-1997 роках побачила світ “Книга пам’яті” у трьох томах про уродженців Тернопілля, які загинули в роки Другої світової війни.

З Романом Матейком та Богданом Мельничуком видав публіцистичну книжку “Художник Яків Струхманчук — жертва сталінського терору” (1997 р.).

Найбільш характерні й пам’ятні нариси фондоутворювача надруковано в його книзі “Не втомлюся шукати” (1998 р.).

Результати багаторічних пошуків про героїчну й трагічну долю наших краян відображено і на сторінках книги “Повернуті імена” (2002 р.). У цьому ж році видано двотомник “Нескорена Зборівщина”. Підготовлено до друку аналогічну книжку про Тернопільський район, а також “Книгу скорботи” (про вивезених гітлерівцями наших краян на примусові роботи до Німеччини, які не повернулися додому). Понад 500 публікацій історико-краєзнавчої та біографічно-публіцистичної тематики Гасая Є. опубліковано у періодичних виданнях.

Помер Гасай Єфрем 20 грудня 2019 року у м. Тернопіль і похований на Микулинецькому кладовищі.

У 2024 році пані Олександра, вдова Гасая Є., передала до державного архіву Тернопільської області значний пласт документів, які накопичив фондоутворювач за час своєї краєзнавчої та громадської діяльності, позначеної одержимістю літописця.

У 2025 році працівниками державного архіву проведено експертизу цінності документів та сформовано особовий фонд – “Гасай Єфрем Олександрович (1938-2019) – член Всеукраїнської спілки краєзнавців і Національної спілки журналістів України, історик, краєзнавець, публіцист”.

В опис справ постійного зберігання даного фонду внесено 30 справ, 277 документів за 1944, 1955-2013 роки.

Справи у фонді систематизовано за схемою:

I. Документи про фондоутворювача.
II. Творчі документи фондоутворювача з історії рідного краю.
III. Творчі документи фондоутворювача про земляків, реабілітованих історією.

IV. Творчі документи фондоутворювача про Тернопіль періоду Другої світової війни.

1. Звільнення Тернополя та Тернопільщини у 1944 році.

2. Фронтові дороги письменників і поетів, творчість яких пов'язана з Тернопільщиною.

V. Епістолярна спадщина фондоутворювача.

До першого розділу включено такі збірки: світлин Гасая Є. за 1955-2013 роки та документів (похвальний лист, похвальна, почесні грамоти та інше) про нагородження фондоутворювача за активну участь у суспільному житті та особисті досягнення за 1961-1981 роки. Також світлини Гасая Є. можна побачити серед членів Тернопільської обласної наради позаштатних кореспондентів, активістів молодіжної преси та громадських кореспондентських пунктів газети “Ровесник” за 1968, 1969 роки.

Збірка документів (інтерв'ю, статті, публікації, інформації) про Гасая Є. за 1970-2012 роки (є світлини та біографічні відомості про фондоутворювача) розповість про титанічну працю краєзнавця, пошуковця, який скрупульозно вибирав коштовні перли спогадів про героїку пройдешнього та рідний край.

Цікаво для дослідників буде почитати зошити Гасая Є., в яких зазначено тексти листів, які йому надсилали зі всього колишнього Радянського Союзу, а також можна ознайомитися з алфавітним покажчиком адресатів.

Також у даному розділі відклалися документи (грамоти, вітальні листівки, адреси, публікації, світлини) про відзначення 50-річчя, 60-річчя, 65-річчя, 70-річчя та 75-річчя від дня народження Гасая Є.

У розділі “Творчі документи фондоутворювача з історії рідного краю” зібрано документи Гасая Є. (статті, публікації, світлини та інші) про історію родинного села Токи Підволочиського району (сучасного - Тернопільського) за 1968-2008 роки, публікації фондоутворювача у рубриках “З історії рідного краю”, “Записки краєзнавця”, до 530-річчя Підволочиська, опубліковані у періодичній пресі. Серед документів є ксерокопії з польських видань про історію села Токи та замок у цьому селі (польською мовою).

Доповнюють історію села публікації з біографічними відомостями про Малюцу Антона, художника, уродженця села Токи. Збірку даних документів доповнив каталог виставки робіт Малюци А. у Тернопільському обласному художньому музеї у 1998 році (серед картин є стінопис каплиці в селі Токи "Хресту Твоєму поклоняємося Владико!". 1929-1930 роки).

У розділі "Творчі документи фондоутворювача про земляків, реабілітованих історією" відклалися збірки статей Гасая Є., опублікованих у рубриці "Пам'ять невмируща" газети "Вісник Тернопілля", і окрема справа про Струхманчука Якова, художника - графіка, уродженця села Росохуватець Підгаєцького повіту (сучасного Тернопільського району). Серед документів даної справи є автобіографія Струхманчука Я. (ксерокопія машинопису з матеріалів кримінальної справи від 04 вересня 1933 року).

Розділ "Творчі документи фондоутворювача про Тернопіль періоду Другої світової війни" розділено на два підрозділи. У першому - "Звільнення Тернополя та Тернопільщини у 1944 році" зібрано статті, публікації Гасая Є. про визволення Тернополя від фашистських загарбників у 1944 році; знімання фільмів "Битва за Тернопіль", "Визволення" та визволителів Тернополя і Тернопільщини, зокрема, про Бакірова Усмана, сина татарського народу, який визволяв Тернопіль у 1944 році, а також перебував тут у 1915 році під час Першої світової війни (є рукопис спогадів та машинопис листа Бакірова У. фондоутворювачу), опублікованих у періодичній пресі.

Також у фонді наявні два примірники червоноармійської газети "За честь Батьківщини" за 1944 рік.

Збірка документів Гасая Є. (стаття, публікації, інформації) із спогадами про перебування літописців на Тернопільщині під час Другої світової війни включено у другий підрозділ "Фронтові дороги письменників і поетів, творчість яких пов'язана з Тернопільщиною". Сформовано окремі справи про письменників і поетів, які перебували на Тернопільщині у буремні 1941-1944 роки та після закінчення війни, а саме: Малишка А., поета, Пасіку В., нашого землянина, члена Наукового товариства імені Шевченка у Канаді; Рамазанова Г., башкирського майстра слова; Скляренка С., письменника; Сосюру Ю., поета; Хорунжого А., письменника. До справ включено публікації Гасая Є. (окремі у співавторстві), інформації, опубліковані у періодичній пресі, розповіді про (автори невідомі) про окремих поетів і письменників та листи фондоутворювачу (рукописи).

В останньому розділі "Епістолярна спадщина фондоутворювача" зібрано частину листів різних осіб Гасая Є. із спогадами про перебування письменників і поетів на фронтах Другої світової війни (є списки творів, опублікованих у газеті І-го Українського фронту "За честь Батьківщини" у 1944 році); з відомостями про своїх рідних, які загинули під час Другої світової війни, розшук їх могил та подяками фондоутворювачу за проведену пошукову роботу (рукописи, машинописи).

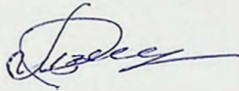
В окрему справу включено листи Адріано Бертоліні (Італія) за посередництва Скиби Вікторії Гасая Є. з розповідями про українських патріотів-учасників італійського Руху Опору проти фашистських окупантів періоду Другої

світової війни (є світлина Юхима Левина та Марії Тарасенко, учасників Руху Опору) та подякою за здійснений пошук (рукописи). А також у справі є ксерокопія публікації Гасая Є. “Повернення з небуття” про земляків-героїв Руху Опору в Італії, опублікована в газеті “Шепетівський вісник” у 2007 році.

Документальні матеріали створеного архівного фонду є джерелом для вивчення історії рідного краю, дослідження долі наших земляків та творчого доробку Гасая Єфрема Олександровича.

Державний архів Тернопільської області щиро вдячний пані Гасай Олександрі, вдові фондоутворювача, за надані документальні матеріали та сподівається на подальшу співпрацю у справі поповнення особового фонду новими документами для створення доповнення до особового фонду.

Головний спеціаліст

Марія Романишин

04.11.2025 р.

Гасай Єфрем Олександрович
(1938-2019) – історик, краєзнавець,
публіцист, член Всеукраїнської спілки
краєзнавців і Національної спілки
журналістів України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор держархіву
Тернопільської області

Федір ПОЛЯНСЬКИЙ

2025 р.

ФОНД № Р - 3433

ОПИС № 1

**справ постійного зберігання
за 1944, 1955-2013 роки**

№ з/п	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини)	Кіль- кість доку- мен- тів	Кіль- кість арку- шів	При- мітка
1	2	3	4	5	6
	I. Документи про фондоутворювача				
1.	Збірка світлин* Гасая Є. за 1955-2013 роки	02 травня 1955 р. - 2013 р.	21	22	*На окремих світлинах є анотації)
2.	Збірка документів (похвальний лист, похвальна, почесні грамоти та інше) про нагородження Гасая Є. за активну участь у суспільному житті та особисті досягнення за 1961-1981 роки	15 червня 1961 р. -- 05 травня 1981 р.	21	25	
3.	Світлини членів Тернопільської обласної наради позаштатних кореспондентів, активістів молодіжної преси та громадських кореспондентських пунктів газети "Ровесник" за 1968, 1969 роки (є світлини Гасая Є.). Фрагмент газети, вирізка з газети	24 лютого 1968 р., 1969 р.	2	2	
4.	Збірка документів (інтерв'ю, статті, публікації, інформації) про Гасая Є., опублікованих у періодичній пресі в 1970-2012 роках (є світлини та біографічні відомості про фондоутворювача). Фрагменти газет, вирізки з газет, ксерокопії фрагмента газети та вирізки з газети	24 січня 1970 р. – 05-11 грудня 2012 р.	20	20	

1	2	3	4	5	6
5.	Зошити Гасая Є. із зазначенням текстів листів та адрес адресатів (є алфавітні покажчики адресатів). Рукописи*	1980 р.	2	193	*Є записи російською мовою
6.	Збірка світлин урочистостей з нагоди 50-річчя від дня народження Гасая Є.	1988 р.	12	13	
7.	Збірка документів (грамота, диплом, вітальні листівки, світлина та інше) з нагоди 60-річчя від дня народження Гасая Є.	Березень – 01 квітня 1998 р.	12	15	
8.	Збірка документів (грамота, вітальні листівки, адреси, публікації) з нагоди 65-річчя від дня народження Гасая Є.	28 березня – квітень 2003 р.	6	8	
9.	Збірка документів (почесна грамота, вітальні листівка, адреси, світлини та інше) з нагоди 70-річчя від дня народження Гасая Є.	29 березня – 02-08 квітня 2008 р.	9	12	
10.	Збірка документів (вітальні листівки, адреси, публікація) з нагоди 75-річчя від дня народження Гасая Є.	01 квітня - 05 червня 2013 р.	6	10	
	II. Творчі документи фондоутворювача з історії рідного краю				
11.	Збірка документів* (статті, публікації, світлини та інші) Гасая Є. про історію родинного села Токи Підволочиського району (сучасного Тернопільського) за 1968-2008 роки. Вирізки з газет, ксерокопії публікацій та світлин	03 вересня 1968 р.- 20 червня 2008 р.	14	15	*Є документи польською мовою за 1860, 1931, 1937 роки
12.	Публікації Гасая Є., краєзнавця, та Войтович О., головного зберігача фондів художнього музею, про Малюцу Антона, графіка, живописця та художнього критика української діаспори, уродженця села Токи Підволочиського району (сучасного Тернопільського району), опубліковані у періодичній пресі. Вирізки з газет. Приєднано каталог виставки робіт Малюци А. у Тернопільському обласному художньому музеї 02 лютого-16 березня 1998 року. Комп'ютерний макет	[Після 1974 р.] – 18 липня 2008 р.	3	22	

1	2	3	4	5	6
13.	Збірка публікацій Гасая Є. у рубриках “З історії рідного краю”, “Записки краєзнавця”, опублікованих у газетах “Збручанська зоря” та “Гомін волі”, органів Підволочиського райкому КП України та районної ради депутатів трудящих Тернопільської області, у 1990-2007 роках. Вирізки з газет	13 жовтня 1990 р. – 02 червня 2007 р.	11	11	
14.	Збірка публікацій Гасая Є. до 530-річчя Підволочиська, опублікованих у газеті “Гомін волі”, органу Підволочиської районної ради депутатів трудящих Тернопільської області, у 1993 році. Вирізки з газет	27 квітня 03 серпня 1993 р.	2	2	
	III. Творчі документи фондоутворювача про земляків, реабілітованих історією				
15.	Збірка статей Гасая Є. та інших авторів про Струхманчука Якова Миколайовича, художника-графіка, уродженця села Росохуватець Підгаєцького повіту (сучасного Тернопільського району), опубліковані у періодичній пресі у 1992-1994 роках. Фрагменти газет, вирізки з газет. Приєднано автобіографію Струхманчука Я. Ксерокопія машинопису з матеріалів кримінальної справи від 04 вересня 1933 року	11 липня 1992 р. - 04 листопада 1994 р.	9	9	
16.	Збірка статей Гасая Є. про реабілітованих уродженців Тернопільщини, опублікованих у рубриці “Пам’ять невмируща” газети “Вісник Тернопілля” у 1993-1995 роках. Фрагменти газет, вирізки з газет	23 квітня 1993 р. – 21 липня 1995 р.	14	14	

1	2	3	4	5	6
	IV. Творчі документи фондоутворювача про Тернопіль періоду Другої світової війни 1. Звільнення Тернополя та Тернопільщини у 1944 році				
17.	Збірка статей Гасая Є. про визволення Тернополя від фашистських загарбників у 1944 році, опублікованих у періодичній пресі у 1974-1994 роках. Вирізки з газет	09 травня 1974 р. - 15 квітня 1994 р.	9	9	
18.	Збірка публікацій Гасая Є. із спогадами про знімання фільмів "Битва за Тернопіль" та "Визволення", опублікованих у періодичній пресі у 1982 році. Вирізки з газет	1982 р.	3	3	
19.	Збірка публікацій Гасая Є. про визволителів Тернополя та Тернопільщини від фашистських загарбників у 1944 році, опублікованих у періодичній пресі у 1974-1989 роках. Вирізки з газет Приєднано збірку документів (публікація Гасая Є., спогади та лист Бакірова У.) про Бакірова Усмана, сина татарського народу, який визволяв Тернопіль. Рукопис, вирізка з газети, машинопис*	02 січня 1974 р. – 02 березня 1989 р.	8	11	*Є документ російською мовою
20.	Примірники червоноармійської газети "За честь Батьківщини". – 14 лютого.-1944.- № 14 (106); 20 травня.-1944.- № 78 (171)		2	4	
	2. Фронтові дороги письменників і поетів, творчість яких пов'язана з Тернопільщиною				
21.	Збірка документів (стаття, публікації, інформації) Гасая Є. із спогадами про перебування літописців на Тернопільщині під час Другої світової війни, опубліковані у періодичній пресі у 1975 році. Вирізки з газет	11 січня - 22 липня 1975 р.	9	10	

1	2	3	4	5	6
22.	Збірка публікацій Гасая Є. про Малишка Андрія, поета, зі спогадами про фронтові дороги та вшанування 70-річчя і 75-річчя від дня народження поета на Тернопільщині, опубліковані у періодичній пресі у 1982-1998 роках. Вирізки з газет Приєднано розповідь (автор невідомий) про творчі надбання Малишка А., пов'язані з фронтовими дорогами поета та його перебуванням у селах Тернопільщини. Рукопис	11 грудня 1982 р. - 23 листопада 1998 р.	9	11	
23.	Збірка публікацій Гасая Є. про Пасіку Володимира, члена Наукового товариства імені Шевченка у Канаді, зі спогадами про фронтові дороги, творчість нашого землянина та його життя за кордоном (Торонто, Канада), опубліковані у 1996 році. Вирізки з газет	21 грудня – 1996 р. [1996 р.]	2	2	
24.	Збірка публікацій Гасая Є. про Рамазанова Гілемдара, башкирського майстра слова, опубліковані у періодичній пресі (є вірш “Тернополь” Рамазанова Г.)* у 1977-1989 роках. Вирізки з газет Приєднано листи Рамазанова Г. Гасая Є. з творчих питань. Рукописи*	19 грудня 1973 р. – 08 травня 1979 р.	6	7	*Є документи російською мовою
25.	Збірка публікацій Гасая Є. про Склярєнка Семена., письменника, його творчість у роки війни та з нагоди 75-річчя від дня народження, опубліковані у періодичній пресі у 1976 році. Вирізки з газет. Приєднано листи (автори невідомі) Гасая Є. про увічнення пам'яті Склярєнка С. у селах Токи та Скорики Підволочиського району (сучасного - Тернопільського) за 1968 рік. Рукописи	22 травня 1968 р. - 25 вересня 1976 р.	4	4	

1	2	3	4	5	6
26.	Збірка публікацій Гасая Є. (є співавтори) про Сосюру Володимира, поета, із його спогадами про перебування на Тернопільщині та з нагоди 75-річчя від дня народження, опубліковані у періодичній пресі у 1973, 1988 роках. Вирізки з газет. Приєднано розповідь (автор невідомий) про творчі надбання Сосюри В., пов'язані з його перебуванням у Галичині. Рукопис	07 січня 1973 р. - 04 лютого 1988 р.	4	4	
27.	Збірка публікацій Гасая Є. про Хорунжого Анатолія, письменника, із його спогадами про перебування на Тернопільщині у 1944 році, опубліковані у періодичній пресі у 1973- 1981 роках. Вирізки з газет. Приєднано публікацію Хорунжого А., лауреата премії імені О. Фадєєва, "Промені дружби" про співпрацю із школярами-краєзнавцями з Надзбруччя та перебування на Тернопільщині. Газета "Радянська Україна".- 02 червня.- 1978.- № 127 (17242). Вирізка з газети. Лист Хорунжого А. слідопитам Токівської середньої школи Підволочиського району (сучасного - Тернопільського) з розповіддю про село Токи часів Другої світової війни. Копія машинопису	17 листопада 1973 р. - 22 березня 1981 р.	5	5	
	V. Епістолярна спадщина фондоутворювача				
28.	Збірка листів різних осіб Гасаю Є. із спогадами про перебування письменників і поетів на фронтах Другої світової війни, у тому числі: на Тернопільщині, списки творів, опублікованих у газеті І-го Українського фронту "За честь Батьківщини" у 1944 році. Рукописи, машинописи, копії машинописів*	Серпень 1967 р. – 15 липня 1978 р.	20	26	*Є документи російською мовою
29.	Збірка листів різних осіб Гасаю Є. з відомостями про своїх рідних, які загинули під час Другої світової війни, розшук їх могил та подяками за проведену розшукову роботу. Рукописи*	04 вересня 1986 р. – 11 червня 1999 р.	28	38	*Є документи російською мовою

1	2	3	4	5	6
30.	Листи Адріано Бертоліні (Італія) за посередництва Скиби Вікторії Гасаю Є. з подякою за здійснений пошук і розповіддю про українських патріотів-учасників італійського Руху Опору проти фашистських окупантів періоду Другої світової війни (є світлина Юхима Левина та Марії Тарасенко, учасників Руху Опору). Рукописи. Приєднано ксерокопію публікації Гасаю Є. "Повернення з небуття" про земляків-героїв Руху Опору в Італії, опубліковану в газеті "Шепетівський вісник".- 01 листопада.- 2007.- № 128-129 (14153-14154). Вирізка з газети	16 грудня 2006 р. – 01 листопада 2007 р.	4	9	

В опис № 1 внесено 30 (тридцять) одиниць зберігання з № 1 по № 30 - 277 (двісті сімдесят сім) документів на 536 (п'ятстах тридцяти шести) аркушах

Опис склала:

Головний спеціаліст

Марія РОМАНИШИН

03.11.2025 року

Прийнято на постійне державне зберігання до державного архіву Тернопільської області 30 (тридцять) одиниць зберігання з № 1 по № 30 - 277 (двісті сімдесят сім) документів на 536 (п'ятстах тридцяти шести) аркушах

Документи передала:

головний спеціаліст
відділу формування НАФ
та діловодства

Марія РОМАНИШИН

Документи прийняв:

архівіст 1-ої категорії
відділу зберігання, обліку
та довідкового апарату

Тарас Шайнюк

08 грудня 2025 р.